

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Лозівська філія

для самостійного вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» для студентів закладів фахової передвищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» та 051 «Економіка»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський автомобільно-дорожній фаховий коледж
Лозівська філія

для самостійного вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» для
студентів закладів фахової передвищої освіти спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» та 051 «Економіка»

Розробив:
викладач
Яковенко С.Л.

РОЗГЛЯНУТО
ТА УЗГОДЖЕНО
на засіданні циклової комісії
Обліково-економічних дисциплін
від «___» _____ 20___ р.
Голова ЦК _____
Протокол № _____

Посібник для самостійного вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» для студентів закладів фахової передвищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» та 051 «Економіка», 2023.- 65с.

Розробив викладач вищої категорії ЯКОВЕНКО С.Л.

ЗМІСТ

1.	ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИСЦИПЛІНИ	
	.....	5
2.	КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ	
	.....	7
3.	ПРОГРАМА КУРСУ	8
4.	ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	
	.....	60
5.	СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	
	.....	62

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИСЦИПЛІНИ

Бухгалтерський облік, як визначено Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», є процесом виявлення, виміру, реєстрації, накопичування, узагальнення, збереження і передачі інформації про діяльність підприємства внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття рішень. Разом з тим, бухгалтерський облік – це система, яку складають дві взаємозв'язані та взаємозалежні облікові підсистеми – управлінський облік та фінансовий облік, – кожна з яких має своє призначення в єдиному процесі організації та управління підприємством.

Якісний рівень бухгалтерського обліку безпосередньо залежить від якісного рівня його інформації. Інформація бухгалтерського обліку широко використовується під час здійснення аналізу, контролю, планування, прогнозування, менеджменту тощо. Таким чином, дані, які вона містить в собі, повинні бути вірогідними та повними, тобто такими, на основі яких було б можливе не тільки відображення реального руху усіх грошових, фінансових і матеріальних потоків підприємства, але й подальше прийняття будь-яких зважених економічних рішень. Через це роль бухгалтерського обліку, як однієї з найважливіших підсистем інформаційного забезпечення управління підприємством, невинно зростає, а процеси, що пов'язані з його організацією, весь час ускладнюються.

Головною метою реорганізації системи бухгалтерського обліку в Україні є прискорення її адаптації до ринкових змін, приведення її у відповідність із міжнародними стандартами, створення умов щодо вискоєфективного правового господарювання усіх вітчизняних економічних суб'єктів.

Для реалізації зазначеної мети на рівні підприємств відбувається реформування методологічних засад організації бухгалтерського обліку, спрямоване на формування й використання кожним окремим підприємством особистої облікової політики. Це й дозволить суттєво покращити загальну ефективність управління й господарювання як на макрорівні економіки нашої країни, так і в загальнодержавних її межах.

Саме тому вивчення теоретичних і практичних основ організації облікової роботи за нових умов господарювання та організації облікового процесу в нашій державі набуває надто важливого значення.

Мета дисципліни: формування системи знань про організаційні засади ведення бухгалтерського обліку на підприємствах України і, зокрема, оволодіння загальною методологією здійснення бухгалтерського обліку на рівні окремого підприємства.

Завдання дисципліни:

- 1) Ознайомлення з нормативно-правовою базою щодо організації бухгалтерського обліку в Україні;
- 2) Визначення предмету, об'єкту і методу бухгалтерського обліку;
- 3) Оволодіння технікою складання бухгалтерського балансу;
- 4) Практичне застосування бухгалтерських рахунків, Плану рахунків бухгалтерського обліку (активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій) і методу подвійного запису;
- 5) Ознайомлення з організацією бухгалтерського документообороту на підприємстві;
- 6) Визначення основних бухгалтерських процесів та порядку їх обліку;
- 7) Основні вимоги щодо складання фінансової звітності.

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ

У результаті вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

_предмет і метод бухгалтерського обліку, склад і класифікацію господарських засобів підприємств і джерел їх утворення;

_бухгалтерські документи і вимоги до їх оформлення;

_рахунки бухгалтерського обліку;

_класифікацію рахунків бухгалтерського обліку за економічним змістом, призначенням і структурою;

_план рахунків бухгалтерського обліку господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності;

_сучасні форми організації бухгалтерського обліку;

_порядок складання і подання бухгалтерської звітності.

Студенти повинні вміти:

_оформляти бухгалтерські документи;

_відкривати в облікових регістрах рахунки бухгалтерського обліку;

_складати бухгалтерські проводки по основних господарських операціях і відображати їх в облікових регістрах на рахунках синтетичного й аналітичного обліку;

_підраховувати обороти і визначити залишки по рахунках;

_складати оборотні відомості по синтетичних і аналітичних рахунках;

_складати бухгалтерський баланс.

Список рекомендованої літератури приведений в кінці цих методичних вказівок.

ПРОГРАМА КУРСУ

ТЕМА 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ЙОГО СУТЬ І ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ.

Загальна характеристика та історія розвитку господарського обліку як найважливішого знаряддя управління народним господарством в умовах ринкової економіки. Вимоги до обліку. Вимірники, які застосовують в обліку, їх особливості і значення. Види обліку, їх характеристика і взаємозв'язок.

Вивчаючи цю тему, студенти повинні знати, що господарський облік виник з потреби управління матеріальним виробництвом. Щоб керувати виробничими процесами, треба знати конкретні факти господарського життя, а для цього їх треба обліковувати.

Господарський облік - це система спостереження, вимірювання і реєстрації господарських процесів з метою контролю та управління ними. Облік повинен бути точним, об'єктивним і своєчасним. Від обліку вимагається простота і ясність, повнота й економність.

В Україні встановлено єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності для підприємств, їх об'єднань та госпрозрахункових організацій (крім банків) незалежно від форм власності. Головними завданнями бухгалтерського обліку є:

- забезпечення контролю за виконанням зобов'язань, наявністю і рухом майна, використанням матеріальних та фінансових ресурсів відповідно до затверджених нормативів і кошторисів;
- своєчасне запобігання негативним явищам у фінансово-господарській діяльності, виявлення і мобілізація внутрішньогосподарських резервів;
- формування повної і достовірної інформації про господарський процес та результати діяльності підприємства або установи, необхідної для оперативного керівництва і управління, а також для її використання інвесторами, постачальниками, покупцями, кредиторами, фінансовими, податковими, статистичними та банківськими установами та іншими зацікавленими органами.

Підприємства, організовуючи бухгалтерський, облік, самостійно встановлюють форму бухгалтерської роботи, форми і методи бухгалтерського обліку, розробляють систему внутрішньогосподарського виробничого обліку, звітності та контролю, визначають права працівників на підпис документів.

Подумайте над запитаннями:

???

1. На які види поділяється господарський облік?
2. Що являє собою бухгалтерський облік?
3. В чому основні відмінності фінансового обліку від управлінського?
4. На яких принципах повинен обов'язково ґрунтуватись бухгалтерський облік?
5. Чому саме бухгалтерський облік є найважливішою складовою системи економічних наук та процесу управління підприємством?
6. Яке місце посідає бухгалтерський облік серед економічних наук?

Перевірте себе:

Тест 1.

Процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень – це:

1. Господарський облік
2. Бухгалтерський облік
3. Управлінський облік
4. Податковий облік

Тест 2

Вимога до бухгалтерського обліку, яка означає, що записи у бухгалтерському обліку не повинні містити помилок та перекручень, бути точно підтверджені даними первинних документів, – це:

1. Достовірність
2. Точність

3. Повнота

4. Своєчасність

Тест 3

У якому рядку перераховані тільки вимоги до бухгалтерського обліку?

1. Безперервність, обачність, повнота

2. Автономність, ясність, своєчасність

3. Доступність, точність, юридична обґрунтованість

4. Достовірність, своєчасність, автономність

Тест 4

Ці облікові вимірники використовують для визначення кількості витраченої праці в одиницях часу:

1. Натуральні

2. Грошові

3. Трудові

Тест 5

У якому рядку перераховані тільки натуральні облікові вимірники?

1. Кілограм, метр, літр

2. Гривня, тонна, людино-день

3. Гектар, сантиметр, людино-година

4. Немає правильної відповіді

Тест 6

У якому рядку перераховані тільки зовнішні відносно підприємства користувачі облікової інформації?

1. Бухгалтер підприємства, інвестор, податковий інспектор

2. Кредитна спілка, постачальник, директор підприємства

3. Касир підприємства, покупець, власник підприємства

4. Немає правильної відповіді

Тест 7

Надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства – це:

1. Предмет бухгалтерського обліку
2. Мета бухгалтерського обліку
3. Принцип бухгалтерського обліку
4. Метод бухгалтерського обліку

Рекомендована література:

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 288 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.
4. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом’яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” “Інтелект – Захід”, 2001. – 728 с.
5. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.

ТЕМА 2. ПРЕДМЕТ І МЕТОД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сфера застосування бухгалтерського обліку. Предмет бухгалтерського обліку. Об'єкти бухгалтерського обліку. Залежність об'єктів бухгалтерського обліку від форм власності і функцій підприємства.

Господарські засоби підприємств, їх класифікація і структура. Господарські процеси та їх результати.

Джерела утворення (формування) господарських засобів і їх класифікація.

Метод бухгалтерського обліку. Основні елементи методу бухгалтерського обліку, послідовність застосування їх на практиці, взаємозв'язок між ними.

Методичні вказівки

Бухгалтерський облік, як наука, має свій предмет і метод. Вивчення того, що обліковується, розкриває зміст предмета бухгалтерського обліку, а вивчення того, як ведеться бухгалтерський облік та якими основними способами він здійснюється, дозволяє охарактеризувати його мету.

Зміст предмета бухгалтерського обліку визначається об'єктами обліку. Бухгалтерський облік повинен забезпечити спостереження і контроль за господарськими засобами та джерелами їх формування. Господарська діяльність спричиняє рух засобів та джерел їх формування, бухгалтерський облік відповідно повинен відображати господарські процеси.

Слід чітко знати основні елементи методу бухгалтерського обліку та їх характеристику.

До основних елементів належать: документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, система рахунків, спосіб подвійного запису, спосіб балансового узагальнення, звітність.

Подумайте над запитаннями:

???

1. У чому полягає сутність предмета і метода бухгалтерського обліку?
2. Назвіть класифікацію об'єктів бухгалтерського обліку.
3. Дайте визначення активів як об'єкта бухгалтерського обліку, їх класифікація.
4. Які є джерела формування господарських засобів підприємства?
5. Що таке власні джерела, який їхній склад?
6. Розкрийте економічний зміст і класифікацію залучених джерел (зобов'язань).
7. Які ви знаєте господарські процеси?
8. Що таке господарські операції?
9. Як визначається метод бухгалтерського обліку?

10. Які загальнонаукові методичні прийоми Вам відомі? Розкрийте зміст окремих їх видів.

11. Для чого застосовуються конкретно-емпіричні методичні прийоми бухгалтерського обліку?

12. На які елементи поділяється бухгалтерський облік? Охарактеризуйте кожний з елементів, окремо.

Перевірте себе:

Тест 1

За характером участі у господарському процесі господарські засоби поділяють на:

1. Оборотні, необоротні
2. Монетарні, немонетарні
3. Матеріальні, нематеріальні, фінансові
4. Ліквідні, неліквідні

Тест 2

Господарські засоби (активи) підприємства у формі готівкових коштів та інших фінансових інструментів, які належать підприємству, називають:

1. Матеріальними
2. Нематеріальними
3. Фінансовими
4. Необоротними

Тест 3

Сукупність майнових цінностей підприємства з тривалістю використання понад рік, які багаторазово беруть участь у процесі його господарської діяльності, називають:

1. Оборотними активами
2. Необоротними активами
3. Матеріальними активами
4. Монетарними активами

Тест 4

Група засобів підприємства, які можуть бути конвертовані у грошову форму без утрати своєї поточної (балансової) вартості тільки протягом значного періоду часу, називається:

1. Матеріальними активами
2. Нематеріальними активами
3. Ліквідними активами
4. Неліквідними активами

Тест 5

Грошові кошти на рахунку в банку належать до:

1. Фінансових активів
2. Монетарних активів
3. Оборотних активів
4. Всі відповіді правильні

Тест 6

До якої групи активів належать сировина, готова продукція, поточна дебіторська заборгованість?

1. Матеріальних активів
2. Нематеріальних активів
3. Немонетарних активів
4. Оборотних активів

Тест 7

До ненормованих оборотних засобів належать:

1. Сировина
2. Дебіторська заборгованість
3. Незавершене виробництво
4. Всі відповіді правильні

Тест 8

До засобів у сфері обігу належать:

1. Дитячі садки, готелі
2. Житлові будинки, бібліотеки
3. Торговельні приміщення, грошові кошти
4. Немає правильної відповіді

Тест 9

Програмне забезпечення належить до:

1. Нематеріальних активів
2. Оборотних активів
3. Матеріальних активів
4. Фінансових активів

Тест 10

До власних джерел формування господарських засобів належать:

1. Резервний капітал
2. Довгостроковий кредит банку
3. Доходи майбутніх періодів
4. Немає правильної відповіді

Тест 11

До залучених джерел формування господарських засобів належать:

1. Пайовий капітал
2. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги
3. Прибуток
4. Немає правильної відповіді

Тест 12

Зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства – це:

1. Статутний капітал
2. Неоплачений капітал
3. Резервний капітал
4. Вилучений капітал

Тест 13

Частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань, – це:

1. Вилучений капітал
2. Додатковий капітал
3. Власний капітал
4. Резервний капітал

Тест 14

Що не належить до елементів методу бухгалтерського обліку?

1. Оцінка
2. Рахунки
3. Зобов'язання
4. Калькулювання

Рекомендована література:

1. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.
2. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом'яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” “Інтелект – Захід”, 2001. – 728 с.
3. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
4. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
5. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
6. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
7. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ТЕМА 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС

Бухгалтерський баланс, його будова і зміст. Актив і пасив балансу. Статті балансу. Обумовленість рівності підсумків активу і пасиву балансу. Залежність змісту і будови балансу від форм власності та особливостей галузей народного господарства. Вплив господарських операцій на баланс. Чотири типи балансових змін.

Бухгалтерський баланс - це спосіб групування й узагальненого відображення у грошовій оцінці стану господарських засобів та джерел їх формування на певну дату.

Графічно баланс має форму таблиці. Ліва її частина показує господарські засоби підприємства і називається активом. Права - відображає джерела формування господарських засобів і називається пасивом. Актив і пасив розділяються на окремі статті. Підсумки активу і пасиву завжди повинні бути рівними. Статті активу і пасиву групуються за розділами.

У господарських процесах засоби підприємства та їх джерела постійно змінюються. Вони відображаються в балансі збільшенням або зменшенням залишків (сум) на відповідних балансових статтях.

Рух засобів та джерел їх формування призводить до появи або ліквідації статей балансу. При цьому рівність між загальною сумою господарських засобів та джерел їх утворення зберігається. Є чотири типи змін у балансі:

1. зміни у активі балансу: одна стаття збільшується, а інша зменшується на суму операції; сума балансу залишається без змін;
2. зміни у пасиві балансу: одна стаття збільшується, а інша зменшується на суму операцій; сума балансу залишається без змін;
3. одночасне збільшення статей активу і пасиву балансу на суму операцій; сума балансу збільшується на суму операцій;
4. одночасне зменшення статей активу і пасиву балансу; сума балансу зменшується на суму операцій.

Подумайте над запитаннями:

???

1. Розкрийте сутність та економічне значення балансового методу.

2. Дайте характеристику будови бухгалтерського балансу.
3. Охарактеризуйте загальні вимоги до розкриття статей балансу на основі П(С)БО 2 "Баланс".
4. Якою є структура активу балансу?
5. Якою є структура пасиву балансу?
6. Як впливають господарські операції на баланс?
7. Назвіть типи господарських операцій.

Перевірте себе:

Тест 1

Вставте пропущене слово:

Слово «_____» (лат. bis — двічі, lans — чаша терезів) означає дві чаші, як символ рівноваги.

Тест 2

Зміст і форма балансу та загальні вимоги до розкриття його статей визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку №:

1. 1
2. 2
3. 3
4. 4

Тест 3

Актив балансу включає:

1. 1 розділ
2. 2 розділи
3. 3 розділи
4. 4 розділи

Тест 4

Пасив балансу включає:

1. 2 розділи
2. 3 розділи

3. 4 розділи

4. 5 розділів

Тест 5

Як називається перший розділ пасиву балансу? _____

Тест 6

У якому розділі балансу відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів?

1. Розділі 1 активу балансу

2. Розділі 2 пасиву балансу

3. Розділі 2 активу балансу

4. Розділі 3 пасиву балансу

Тест 7

Чому дорівнюватиме підсумок балансу за наступних вихідних даних:

Необоротні активи – 60 000 грн.

Власний капітал – 80 000 грн.

Оборотні активи – 30 000 грн.

Довгострокові зобов'язання – 10 000 грн.

_____ грн.

Тест 8

Перший тип господарських операцій спричинює зміни:

1. Стаття активу збільшується, стаття активу – зменшується

2. Стаття активу збільшується, стаття пасиву – збільшується

3. Стаття пасиву збільшується, стаття пасиву – зменшується

4. Стаття активу зменшується, стаття пасиву – зменшується

Тест 9

До якого типу належить операція: видано готівку підзвітним особам?

1. 1

2. 2

3. 3

4. 4

Тест 10

До якого типу належить операція: поповнено резервний капітал за рахунок прибутку?

1. 1
2. 2
3. 3
4. 4

Тест 11

Якою стане валюта балансу після наступної господарської операції: надійшли товари від постачальників на суму 5 000 грн.? Початкова валюта балансу становить 100 000 грн.

1. 105 000 грн.
2. 100 000 грн.
3. 95 000 грн.
4. 110 000 грн.

Тест 12

Початковий баланс включає наступні дані:

Основні засоби – 125 000 грн.

Статутний капітал – 150 000 грн.

Сировина і матеріали – 10 000 грн.

Кредиторська заборгованість перед бюджетом – 5 000 грн.

Грошові кошти на поточному рахунку – 20 000 грн.

Якою стане валюта балансу після наступної господарської операції: перераховано податки (зменшилась заборгованість) до бюджету – 2 000 грн.?

1. 155 000 грн.
2. 157 000 грн.
3. 153 000 грн.
4. 150 000 грн.

Рекомендована література:

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 288 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.
4. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом’яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” “Інтелект – Захід”, 2001. – 728 с.
5. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.
7. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
8. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
9. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
10. Трохименко Л.М. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для вивч. дисц.: У 4-х ч. – Ч. 1. Методичні рекомендації для вивчення першого блоку курсу “Теоретичні основи бухгалтерського обліку”. – К.: КНЕУ, 2002. – 344 с.
11. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ТЕМА 4. РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ПОДВІЙНИЙ ЗАПИС.

Рахунки бухгалтерського обліку; їх призначення, будова і структура. Характеристика рахунків господарських засобів (активних). Характеристика рахунків джерел утворення господарських засобів (пасивних) і їх цільового призначення. Характеристика активно-пасивних рахунків, їх структура.

Обороти і залишки (сальдо) на рахунках, порядок їх визначення.

Подвійний запис відображення господарських операцій на рахунках, його суть і контрольне значення. Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку. Рахункові формули, їх види, порядок складання. Хронологічні і систематичні записи господарських операцій на рахунках.

Взаємозв'язок між балансом і рахунками.

Рахунки синтетичного й аналітичного обліку, призначення та їх взаємозв'язок. Поняття про субрахунки, їх роль в обліку.

Перевірка і узагальнення даних бухгалтерського обліку. Оборотні відомості по рахунках синтетичного обліку (прості, шахові), порядок їх складання і контрольне значення. Оборотні відомості по рахунках аналітичного обліку, їх структура, порядок складання і контрольне значення. Сальдові відомості, їх застосування і порядок складання.

Методичні вказівки

Слід з'ясувати, що для поточного обліку всіх змін, які відбуваються у складі господарських засобів та джерел їх формування, застосовують рахунки.

Рахунки бухгалтерського обліку - це спосіб групування, поточного контролю та відображення у грошовій оцінці засобів господарства, їх джерел і господарських операцій. Для кожного виду господарських засобів, їх джерел та господарських операцій відкривають окремі рахунки, наприклад: «Каса», «Основні засоби», «Готова продукція», «Статутний капітал».

Рахунок має форму двосторонньої таблиці, ліву частину якої називають умовним терміном «дебет», а праву — «кредит». Дебет і кредит показують взаємозв'язок між рахунками при відображенні на них господарських операцій.

Рахунки бувають активні, пасивні, активно-пасивні. Активними називаються рахунки, призначені для обліку господарських засобів. У активних рахунках на дебеті записують початкове сальдо (залишок) і його збільшення, а в кредит - зменшення. У пасивних рахунках, навпаки, в кредит записують початкове сальдо і його збільшення, а в дебет — зменшення. Активно-пасивні рахунки відображають одночасно засоби і джерела утворення господарських засобів.

Студентам треба чітко засвоїти правила записів господарських операцій на рахунках та визначення по них залишків (сальдо).

Кожна господарська операція викликає подвійну і рівновелику зміну у складі господарських засобів та джерел їх формування. Це дає можливість відображати господарські операції на рахунках способом подвійного запису, тобто операцію записують двічі, на двох взаємопов'язаних рисунках - по дебету одного рахунку і по кредиту іншого в однакових сумах.

Синтетичними називають такі рахунки, які дають узагальнюючі дані про господарські засоби, джерела і процеси по економічно однорідних групах у грошовому виразі. Наприклад, рахунки «Основні засоби», «Готова продукція» тощо.

Аналітичні - це рахунки, які деталізують зміст синтетичних рахунків по окремих видах господарських засобів, джерелах та процесах. Так, до синтетичного рахунку «Готова продукція» ведуть аналітичні рахунки за окремими видами продукції.

Взаємозв'язок між аналітичними та синтетичними рахунками полягає в тому, що:

1) сума початкових залишків по аналітичних рахунках дорівнює початковому синтетичному рахунку;

2) сума оборотів по дебету аналітичних рахунків дорівнює обороту по дебету синтетичного рахунку;

3) сума оборотів по кредиту аналітичних рахунків дорівнює обороту по кредиту синтетичного рахунку;

4) сума кінцевих залишків по аналітичних рахунках дорівнює кінцевому сальдо по синтетичному рахунку.

Кожен окремий рахунок не має даних, які б характеризували господарську діяльність підприємства в цілому. У той же час бухгалтерські записи по кожному рахунку не можуть бути перевірені без взаємозв'язку їх із записами по інших рахунках, а без такої попередньої перевірки не можна скласти бухгалтерський баланс. Тому необхідно періодично узагальнювати дані поточного бухгалтерського обліку з метою перевірки записів по рахунках, складання балансу і загальної характеристики господарської діяльності підприємства.

Одним з важливих засобів узагальнення інформації є оборотні відомості. Вони складаються як на основі даних синтетичних, так і аналітичних рахунків. Іноді ці відомості по аналітичних рахунках замінюють сальдовими відомостями. Оборотні відомості складаються не завжди, а лише при певній техніці обліку. В них записують тільки загальні обороти по дебету і кредиту синтетичних рахунків і не відображають кореспонденцію між рахунками. Це зменшує аналітичне і контрольне значення оборотної відомості. Лише у шахматній оборотній відомості дається розшифрування оборотів по кореспондуючих рахунках.

Подумайте над запитаннями:

???

1. Дайте визначення такому елементу методу бухгалтерського обліку, як рахунки.
2. З яких елементів складається будова рахунка?
3. Який порядок визначення сальдо на рахунках бухгалтерського обліку?
4. Поясніть економічну суть подвійного запису.
5. У чому полягає значення подвійного запису?
6. Охарактеризуйте бухгалтерську проводку як певну модель взаємопов'язаних рахунків.
7. Яку структуру мають субрахунки у бухгалтерському обліку?
8. Як взаємопов'язані рахунки I, II та III порядків?
9. Яку будову має оборотна відомість?
10. Яка особливість оборотної відомості?

Перевірте себе:

Тест 1

Вставте пропущене слово:

Рахунки бухгалтерського обліку відображають у вигляді _____ таблиці.

Тест 2

Підсумок здійснених за дебетом рахунка записів називається:

1. Початковим залишком
2. Дебетовим оборотом
3. Кредитовим оборотом
4. Кінцевим залишком

Тест 3

Які рахунки призначені для обліку наявності та руху активів підприємства?

1. Активні
2. Пасивні
3. Активно-пасивні
4. Немає правильної відповіді

Тест 4

Кінцеве сальдо якого рахунку розраховують за формулою:

$K.c. = П.с. - Об-т Кт - Об-т Дт$, де

К.с. – кінцеве сальдо

П.с. – початкове сальдо

Об-т Дт – оборот по дебету

Об-т кт – оборот по кредиту

1. Активного
2. Пасивного
3. Активного і активно-пасивного
4. У формулі допущена помилка

Тест 5

Початковий залишок по рахунку «Цільове фінансування і цільові надходження» складає 20 000 грн. Протягом звітної періоду отримано цільове фінансування з бюджету на суму 30 000 грн., від благодійного фонду – 5 000 грн.

Чому дорівнює оборот по дебету рахунка «Цільове фінансування і цільові надходження»?

Тест 6

Бухгалтерська проводка, в якій кореспондують між собою тільки два рахунки, тобто один рахунок дебетується, а інший кредитується на одну і ту ж суму, називається:

1. Простою проводкою
2. Складною проводкою
3. Звичайною проводкою
4. Немає правильної відповіді

Тест 7

Рахунки бухгалтерського обліку, на яких реєструють інформацію про господарські засоби та джерела їх утворення деталізовано і не тільки у грошових вимірниках, але й у трудових та натуральних, називають:

1. Активними
2. Пасивними
3. Синтетичними
4. Аналітичними

Тест 8

У правильно складеній оборотної відомості підсумки оборотів по дебету і кредиту повинні:

1. Бути рівними
2. Обороти по дебету перевищувати обороти по кредиту
3. Обороти по кредиту перевищувати обороти по дебету
4. Всі варіанти правильні

Тест 9

Рахунок 12 «Нематеріальні активи» є:

1. Активним
2. Пасивним
3. Активно-пасивним
4. Аналітичним

Тест 10

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» є:

1. Активним
2. Пасивним
3. Активно-пасивним
4. Аналітичним

Рекомендована література:

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 288 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.
4. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом’яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” “Інтелект – Захід”, 2001. – 728 с.
5. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.
7. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.

8. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
9. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
10. Трохименко Л.М. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для вивч. дисц.: У 4-х ч. – Ч. 1. Методичні рекомендації для вивчення першого блоку курсу “Теоретичні основи бухгалтерського обліку”. – К.: КНЕУ, 2002. – 344 с.
11. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ТЕМА 5 ПЕРВИННЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ, ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ.

Документація та її значення. Машинні носії облікової інформації. Класифікація документів. Вимоги до змісту та оформлення документів.

Основні реквізити документів. Шляхи скорочення документації і спрощення документів. Раціональна будова форм документів. Уніфікація і стандартизація документів.

Порядок складання документів та їх оформлення. Відповідальність за складання документів; законність і правильність відображення у документах господарських операцій; виправлення помилкових записів.

Порядок приймання, перевірки та обробки документів залежно від ступеня механізації й автоматизації обліково-обчислювальних робіт.

Документообіг, його організація. Організація зберігання документів.

Студентам слід з'ясувати, що бухгалтерський документ це письмовий доказ того, що господарська операція дійсно була проведена, або письмове розпорядження на право її здійснення.

Спосіб оформлення господарської операції документами носить назву документації. Документація використовується в управлінні виробництвом. Особливо велике значення документів для попереднього та наступного контролю, для забезпечення збереження власності.

Документи мають і правове значення. Первинні документи повинні складатися у момент здійснення операції, а якщо неможливо - то після закінчення операції. При складанні документів на машинозчитувальних носіях інформації підприємство зобов'язане за свій рахунок і власними силами зробити їх копії на паперових носіях на вимогу контролюючих або судових органів та своїх клієнтів.

Щоб забезпечити своєчасний і точний облік, необхідно налагодити таку систему виписування та опрацювання документів, яка сприяла б максимальному прискоренню документообороту. Документооборот - це шлях проходження кожного документу через всі стадії його оперативної та облікової обробки від місця складання або надходження на підприємство до архіву.

Види інвентаризації. Порядок проведення. Відображення в обліку результатів інвентаризації.

Слід з'ясувати, що інвентаризація це спосіб перевірки фактичного стану матеріальних цінностей, коштів і розрахунків та співставлення одержаних даних з показниками бухгалтерського обліку.

Для обліку виявлених нестач і втрат (крім втрат від стихійного лиха) призначено рахунок 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей».

На дебет цього рахунку записують фактичну собівартість виявлених нестач і втрат товарно-матеріальних цінностей, а по основних засобах - залишкову вартість (початкова вартість мінус сума зносу).

З кредиту рахунку 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей» суми виявлених нестач списують на рахунок витрат виробництва. На винних осіб суми нестач і витрат списують відповідно до рішення комісії, затвердженої керівником господарства за дебетом рахунка 375.

Подумайте над запитаннями:

???

1. Яку роль виконують первинні документи у бухгалтерському обліку?
2. У чому полягає економічне, контрольне та юридичне значення документів?
3. Які обов'язкові та додаткові реквізити містяться у документах?

4. Охарактеризуйте матеріальні носії первинної облікової інформації.
5. Що означає документація господарських операцій?
6. За якими ознаками класифікують бухгалтерські документи?
7. Чим відрізняються розпорядчі, виправдувальні та комбіновані документи?
8. Що таке первинні, зведені, разові та накопичувальні документи?
9. У чому полягають уніфікація і стандартизація документів?

Перевірте себе:

Тест 1

Вставте пропущене слово:

Первинний документ – це документ, створений у _____ або електронній формі, що фіксує та підтверджує господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення.

Тест 2

Усі первинні документи, облікові реєстри і бухгалтерська звітність повинні складатись:

1. Українською мовою
2. Будь-якою мовою
3. Російською мовою
4. Тією мовою, якою краще володіє керівник підприємства

Тест 3

Вільні рядки в первинних документах:

1. Підлягають обов'язковому прокреслюванню
2. Підлягають прокреслюванню за бажанням виконавця
3. Залишаються порожніми
4. Немає правильної відповіді

Тест 4

У документах, пов'язаних з рухом грошей, перше слово суми записують:

1. Посередині
2. Скраю, не залишаючи вільного місця
3. З великої літери
4. Правильними є відповіді 2 і 3

Тест 5

Розробку єдиних зразків документів для оформлення однотипних господарських операцій на підприємствах, в організаціях і установах незалежно від виду діяльності та форм власності називають _____

Тест 6

До обов'язкових реквізитів первинних документів належать:

1. Назва документа (форми)
2. Підстава для здійснення операцій
3. Номер документа
4. Правильними є відповіді 1 і 2

Тест 7

До додаткових реквізитів первинних документів належать:

1. Найменування підприємства, установи, від імені яких складений документ

2. Дата і місце складання
3. Зміст та обсяг господарської операції
4. Дані про документ, що засвідчує особу-одержувача

Тест 8

За якою ознакою документи поділяють на первинні і зведені?

_____

Тест 9

Відповідно до класифікації документів за призначенням документи, які містять розпорядження, наказ, вказівку, завдання на здійснення певної господарської операції, належать до _____.

Тест 10

Документи, що надійшли на підприємство від інших підприємств, організацій, установ:

1. Первинні
2. Зведені
3. Комбіновані
4. Зовнішні

Тест 11

Виписка банку належить до таких видів документів:

1. Зовнішніх
2. Розпорядчих
3. Обліку основних засобів
4. Всі відповіді правильні

Тест 12

Перевірка за формою – це:

1. Перевірка документів на доцільність здійснених господарських операцій, відповідність їх чинному законодавству, установчим документам підприємства, встановленим лімітам тощо.

2. Перевірка повноти і правильності заповнення всіх реквізитів документів, справжності підписів відповідальних осіб, своєчасності складання документа і передачі його до бухгалтерії.

3. Перевірка арифметичних підрахунків, здійснених у документах (правильності визначення суми господарської операції).

Тест 13

Оцінка господарської операції, оформленої даним документом, у грошовому вимірнику, тобто проставляння ціни і суми у відповідних графах документа, – це:

1. Розцінка документів
2. Групування документів
3. Контитування документів
4. Немає правильної відповіді

Тест 14

Перевірка фактичної наявності і стану господарських ресурсів підприємства на певну дату шляхом вимірювання, зважування, перелічування, спостереження

тощо з наступним зіставленням одержаних даних із даними бухгалтерського обліку,
– це:

Тест 15

Перевірка окремих видів господарських засобів та джерел їх утворення – це:

1. Планова інвентаризація
2. Повна інвентаризація
3. Часткова інвентаризація
4. Позапланова інвентаризація

Тест 16

Проведення інвентаризації є обов'язковим:

1. При передачі майна державного підприємства в оренду
2. При встановленні фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей
3. За судовим рішенням
4. Всі відповіді правильні

Тест 17

Контроль за дотриманням виконавцями графіка документообігу на підприємстві, в установі здійснюється головним бухгалтером?

1. Так
2. Ні

Тест 18

Контрольні перевірки правильності проведення інвентаризацій належать до повноважень робочих інвентаризаційних комісій?

1. Так
2. Ні

Тест 19

Вставте пропущене слово:

Інвентаризація проводиться повним складом інвентаризаційної комісії та у присутності _____ особи.

Тест 20

Яку кореспонденцію рахунків складають на наступну господарську операцію: оприбутковано надлишок виробничих запасів, виявлений під час інвентаризації?

Дт _____ Кт _____

Рекомендована література:

1. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
2. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.
3. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
4. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
5. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
6. Трохименко Л.М. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для вивч. дисц.: У 4-х ч. – Ч. 1. Методичні рекомендації для вивчення першого блоку курсу “Теоретичні основи бухгалтерського обліку”. – К.: КНЕУ, 2002. – 344 с.
7. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ТЕМА 6. ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.

Основи класифікації рахунків бухгалтерського обліку та її значення. Класифікація рахунків за їх економічним змістом. Рахунки господарських засобів та процесів. Рахунки джерел господарських засобів. План рахунків бухгалтерського обліку, його значення і принцип будови. Класифікація рахунків за призначенням і структурою. Рахунки для відображення і контролю господарських засобів та їх джерел (основні). Рахунки, що регулюють оцінку господарських засобів та їх

джерел (регулюючі). Рахунки для відображення і контролю окремих стадій кругообігу господарських засобів (операційні). Рахунки для відображення та контролю фінансових результатів (фінансово-результативні). Забалансові рахунки.

Вивчаючи цю тему, треба запам'ятати, що рахунки бухгалтерського обліку використовують для одержання необхідної своєчасної всебічної інформації про господарські процеси та їх результати, склад засобів та їх джерел.

Для правильного використання системи рахунків слід чітко знати зміст, призначення і структуру різних видів рахунків, а тому потрібна науково обгрунтована їх класифікація.

Рахунки бухгалтерського обліку класифікують залежно від їх економічного змісту. Відмінності між рахунками обумовлюються об'єктами, які на них обчислюються. Тому бухгалтерські рахунки залежно від їх економічного змісту поділяють на дві групи: рахунки господарських засобів і процесів та рахунки джерел господарських засобів.

Але класифікувати рахунки за їх економічним змістом можна тільки після вивчення призначення і структури рахунків. При класифікації рахунків за їх призначенням та структурою виходять з того, як відображаються ті чи інші засоби та їх джерела на рахунках, що обліковують на дебеті і кредиті кожного рахунку, що означає залишок. Класифікація рахунків за призначенням та структурою дає чітку характеристику показників, одержаних по кожному рахунку, і дозволяє встановити порядок відображення на них господарських операцій. Рахунки бухгалтерського обліку поділяються за їх призначенням на основні, регулюючі, операційні, фінансово-результативні та забалансові, а за структурою - на активні, пасивні та активно-пасивні.

Для забезпечення єдності, порівнювання й узагальнення облікових даних необхідно, щоб господарські операції однаково відображалися на рахунках бухгалтерського обліку підприємств незалежно від організаційно-правових форм. Такої єдності досягають за допомогою єдиної системи рахунків бухгалтерського обліку і єдиних вимог до неї. В Україні застосовують спеціальний перелік рахунків, який називають Планом рахунків.

План рахунків — це систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку для відображення господарських операцій і накопичення бухгалтерської інформації про діяльність підприємства, необхідної користувачам для прийняття рішень.

План рахунків має забезпечувати отримання інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів, задоволення інформаційних потреб різних рівнів управління і складання форм фінансової звітності безпосередньо за даними рахунків, а також можливість їх використання в системі національних рахунків (СНР) для макроекономічних показників; агрегування інформації окремих рахунків і субрахунків з метою одержання узагальнюючих та консолідованих даних, можливість гнучкого трансформування рахунків і субрахунків без порушення загальної структури плану; ідентифікацію рахунків з показниками та статтями фінансової звітності та приміток (пояснень) до звітів, що забезпечує логічність побудови та зручність при її складанні.

При розробці Плану рахунків послідовно вирішуються такі завдання: вибір структури плану та оптимального переліку рахунків; їх систематизація та спосіб кодування; визначення сфери застосування окремих рахунків. Методологічною основою діючого в Україні Плану рахунків є:

- загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності: обачність, повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історична (фактична) собівартість, єдиний грошовий вимірник, періодичність;

- міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку;

- Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні".

Плани рахунків будуються здебільшого за модульним принципом, що забезпечує послідовне спрощення або ускладнення бухгалтерського обліку шляхом додавання або вилучення окремих модулів. У цьому випадку бухгалтерський модуль — це функціонально завершений вузол Плану рахунків, що забезпечує

бухгалтерський облік і визначення фінансового результату підприємства незалежно від його організаційно-правових форм. Отже, у методологічному аспекті План рахунків можна розглядати як сукупність бухгалтерських модулів, які можуть інтегруватися і функціонувати самостійно: балансовий, витрати — доходи — результати, позабалансовий. Кожен модуль складається з окремих класів рахунків.

На сьогодні в Україні застосовують чотири плани рахунків:

- План рахунків бухгалтерського обліку підприємств і організацій;
- План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ;
- План рахунків бухгалтерського обліку Національного банку України;
- План рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій структурно складається з 10 класів, які включають балансові, номінальні та позабалансові рахунки. План рахунків зорієнтований на потреби складання фінансової та внутрішньої звітності, тому чітко розмежовані балансові рахунки, об'єднані в класи з розділами активу і пасиву балансу, номінальні рахунки для обліку витрат, доходів і результатів діяльності, а також позабалансові рахунки.

Кожен клас рахунків має конкретне призначення та тісно пов'язаний з інформаційними потребами внутрішніх і зовнішніх користувачів. У Плані рахунків використано децимальну систему кодування, за якої кожна цифра в коді рахунка визначає відповідну складову (клас, синтетичний рахунок, субрахунок). Так, код 105 означає: 1 — клас "Необоротні активи"; 0 — синтетичний рахунок "Основні засоби"; 5 — субрахунок "Транспортні засоби". Таким чином, діючий План рахунків розрахований на максимально можливу кількість 99 рахунків першого порядку, а кожен рахунок може вмістити до 9 субрахунків (рахунків другого порядку). Діючий План рахунків містить 80 синтетичних рахунків, 73 з яких призначені для всіх видів діяльності.

Для забезпечення правильного використання рахунків при відображенні господарських операцій одночасно з прийняттям Плану рахунків Міністерство фінансів України розробляє і затверджує Інструкцію щодо його застосування. У ній наводяться, як правило, характеристика економічного змісту, призначення і

структури кожного рахунка, типова кореспонденція рахунків, даються вказівки щодо порядку організації аналітичного обліку.

Діючий План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкцію про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. План рахунків та Інструкція щодо його застосування є важливим засобом державного регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що здійснюється з метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, яка є обов'язковою для всіх підприємств та гарантує і захищає інтереси користувачів облікової інформації.

Подумайте над запитаннями:

???

1. У чому полягають принципи класифікації рахунків бухгалтерського обліку?
2. Класифікуйте рахунки за економічним змістом.
3. Якою є класифікація рахунків за призначенням і структурою?
4. Які призначення та склад рахунків господарських засобів?
5. Які призначення та склад рахунків джерел господарських засобів?
6. У чому полягає економічний зміст рахунків господарських процесів?
7. У чому полягає призначення та склад основних рахунків?
8. Які є особливості застосування регулюючих рахунків?
9. Назвіть призначення, склад та особливості обліку операційних рахунків.
10. Яке місце калькуляційних рахунків у системі рахунків бухгалтерського обліку?
11. Дайте характеристику результативним рахункам.
12. У чому полягають особливості обліку на позабалансових рахунках?
13. Поясніть призначення Плану рахунків бухгалтерського обліку.

14. Назвіть методологічні основи діючого в Україні Плану рахунків бухгалтерського обліку.
15. Дайте характеристику Плану рахунків бухгалтерського обліку.
16. У чому полягає узгодженість Плану рахунків із фінансовою звітністю?
17. Розкрийте зміст та структуру діючого в Україні Плану рахунків бухгалтерського обліку.
18. характеризуйте інструкцію про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку як один із засобів державного регулювання бухгалтерського обліку.
19. У чому полягають значення і переваги єдиного Плану рахунків бухгалтерського обліку?

Перевірте себе:

Тест 1

З якою метою здійснюють класифікацію рахунків бухгалтерського обліку:

1. для відокремлення синтетичних рахунків бухгалтерського обліку від аналітичних;
  2. щоб зрозуміти зміст, функцію і призначення того чи іншого рахунку;
  3. для поділу рахунків на балансові й позабалансові;
- всі відповіді правильні?

Тест 2

Якому принципу класифікації рахунків бухгалтерського обліку відповідає таке твердження: "Рахунки бухгалтерського обліку розміщують за ступенем впливу на обсяг і структуру активів і джерел, стадій кругообороту капіталу та результатів діяльності":

1. повноти;
2. ідентифікації діяльності;
3. істотності;

4. мобільності?

Тест 3

Як класифікують рахунки бухгалтерського обліку відповідно до балансу:

1. аналітичні, синтетичні, субрахунки;
2. активні, пасивні, позабалансові;
3. постійні й тимчасові;
4. немає правильної відповіді?

Тест 4

До якого елементу класифікації належать аналітичні рахунки:

1. класифікація у відношенні до балансу;
2. класифікація за ступенем деталізації інформації;
3. класифікація щодо інших рахунків;
4. немає правильної відповіді?

Тест 5

При класифікації за економічним змістом рахунки поділяють на:

1. регулюючі, основні, господарських процесів та їх результатів;
2. рахунки засобів, джерел їх утворення, господарських процесів та їх результатів;
3. рахунки засобів, джерел їх утворення, операційні;
4. всі відповіді правильні.

Тест 6

Особливість відображення операцій на позабалансових рахунках полягає в:

1. необхідності складання особливих документів;
2. подвійному записі;
3. обліку списаних активів;
4. немає правильної відповіді.

Тест 7

Позабалансові рахунки використовують для:

1. обліку майна, яке фактично не належить підприємству;
2. обліку непрямих витрат підприємства;
3. коригування показників основних рахунків;
4. розрахунку собівартості продукції.

Тест 8

Групи рахунків, призначені для обліку витрат за елементами, називають:

1. позабалансовими;
2. транзитними;
3. операційними;
4. капітальними.

Тест 9

План рахунків бухгалтерського обліку призначений для:

1. задоволення інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів;
2. ідентифікації рахунків з показниками та статтями фінансової звітності;
3. агрегування інформації окремих рахунків та субрахунків;
4. всі відповіді правильні.

Тест 10

Діючий План рахунків складається з:

1. 10 класів та 80 рахунків;
2. 9 класів та 80 рахунків;
3. 10 класів та 70 рахунків;
4. немає правильної відповіді.

Рекомендована література:

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.

2. Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 288 с.

3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.
4. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом’яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” “Інтелект – Захід”, 2001. – 728 с.
5. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.
7. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
8. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
9. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
10. Трохименко Л.М. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для вивч. дисц.: У 4-х ч. – Ч. 1. Методичні рекомендації для вивчення першого блоку курсу “Теоретичні основи бухгалтерського обліку”. – К.: КНЕУ, 2002. – 344 с.
11. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ТЕМА 7. ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Облікові реєстри, їх роль у бухгалтерському обліку. Види і форми облікових реєстрів. Класифікація облікових реєстрів. Способи і техніка записів в облікових реєстрах при використанні ручної праці та обчислювальної техніки. Механізація обліку, її значення для вдосконалення обліку.

Помилки у бухгалтерських засобах, способи їх виявлення і виправлення.

Суть і форми бухгалтерського обліку у відповідності із Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. Журнально-ордерна форма обліку. Меморіально-ордерна форма обліку. Таблично-автоматизована форма обліку і застосування автоматизованих робочих

місць (АРМ) бухгалтера. Шляхи подальшого вдосконалення форм бухгалтерського обліку.

Методичні вказівки

Господарські операції після їх завершення повинні бути відображені в бухгалтерському обліку у вигляді облікових регістрів. Це таблиці спеціальної форми, які призначені для облікових записів. Від правильного і своєчасного запису в облікових регістрах залежать якість і строки подання бухгалтерської звітності.

Показники облікових регістрів використовують для управління і контролю за роботою окремих підрозділів підприємства. Вони служать базою для аналізу господарської діяльності підприємства. Облікові регістри забезпечують всі необхідні дані про наявність і рух ресурсів господарства.

Певна система використання облікових регістрів, послідовність і способи облікових записів визначають форму бухгалтерського обліку. В нас застосовують такі форми бухгалтерського обліку: меморіально-ордерну, Журнал-Головну; журнально-ордерну, автоматизовану.

Подумайте над запитаннями:

???

1. Для чого призначені облікові регістри?
2. За якими ознаками поділяють облікові регістри?
3. Охарактеризуйте техніку облікової реєстрації.
4. Які є способи виправлення помилок?
5. Наведіть приклади застосування способу "червоного сторно" для виправлення помилок.
6. Коли використовується спосіб додаткових записів для виправлення помилок?
7. Що розуміють під формою бухгалтерського обліку?
8. Дайте характеристику форми обліку Журнал-Головна.
9. Як використовують меморіально-ордерні форми?
10. Які переваги використання журнально-ордерної форми?
11. Назвіть принципи побудови журналів-ордерів.
12. Зробіть порівняльний аналіз форм бухгалтерського обліку.

13. Охарактеризуйте склад журнальноордерної форми бухгалтерського обліку.
14. Розкрийте роль автоматизації збирання й обробки облікової інформації.
15. Охарактеризуйте діалогову форму ведення бухгалтерського обліку.
16. Які особливості діалогової форми обліку?
17. Хто несе відповідальність за правильність реєстрації інформації?
18. У чому полягає коректурний спосіб виправлення помилок?
19. Назвіть класифікацію облікових реєстрів за будовою.
20. У чому полягає процедура закриття облікових реєстрів?

Перевірте себе:

Тест 1

Вставте пропущені слова:

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є _____, які фіксують факти здійснення господарських операцій.

Тест 2

Поділ облікових реєстрів на хронологічні, систематичні і комбіновані відповідає їх класифікації за:

1. Зовнішнім виглядом
2. Видами бухгалтерських записів
3. Обсягом змісту
4. Будовою

Тест 3

Про який вид облікового регістру йде мова: не скріплені між собою окремі таблиці відповідної форми , виготовлені із цупкого паперу і призначені для реєстрації господарських засобів?

1. Бухгалтерські книги
2. Картки
3. Окремі листки
4. Немає правильної відповіді

Тест 4

До якого виду облікового регістру за зовнішнім виглядом належить Касова книга?

_____

Тест 5

До якого виду облікового регістру за зовнішнім виглядом належить інвентарна картка обліку основних засобів?

_____

Тест 6

Регістри, в яких виконують групування однорідних за економічним змістом операцій на синтетичних і аналітичних рахунках, називають:

1. Хронологічними
2. Систематичними
3. Комбінованими

Тест 7

Вставте пропущене слово:

_____ записи — це записи, які здійснюються тільки в одному примірнику (обліковому регістрі).

Тест 8

Про який спосіб виправлення помилок у первинних документах, облікових регістрах йде мова: неправильний текст та/або цифри закреслюються і над закресленим наводиться правильний текст та/або цифри?

_____

Тест 9

У документах, якими оформлені банківські операції, помилки виправляють способом:

1. Коректурним
2. Сторно
3. Доповнюючих проводок
4. Виправлення не допускаються

Тест 10

Яким способом слід виправити помилку, виявлену у наступному звітному періоді: у виробництво передано матеріали на суму 800 грн. Бухгалтер зробив запис: Дт 23 Кт 201 600 грн.?

1. Коректурним
2. Сторно
3. Доповнюючих проводок

Тест 11

Яким способом слід виправити помилку, виявлену у наступному звітному періоді: надійшли в касу невикористані підзвітні суми 10 грн. Бухгалтер зробив запис: Дт 372 Кт 301 10 грн.?

1. Коректурним
2. Сторно
3. Доповнюючих проводок

Тест 12

При виписуванні видаткової накладної бухгалтер допустив граматичну помилку у найменуванні товару, яку відразу ж помітив і виправив. Яким способом це слід зробити?

1. Коректурним
2. Сторно
3. Доповнюючих проводок

Рекомендована література:

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 288 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.
4. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом’яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” “Інтелект – Захід”, 2001. – 728 с.
5. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.
7. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
8. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
9. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
10. Трохименко Л.М. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для вивч. дисц.: У 4-х ч. – Ч. 1. Методичні рекомендації для вивчення першого блоку курсу “Теоретичні основи бухгалтерського обліку”. – К.: КНЕУ, 2002. – 344 с.
11. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ТЕМА 8. ОБЛІК ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ.

Основні економічні показники господарської діяльності промислових підприємств. Принципи оцінки господарських засобів у народному господарстві. Три стадії руху засобів промислових підприємств. Облік процесу постачання. Облік процесу виробництва. Калькуляція як спосіб групування витрат та обчислення собівартості. Відображення в поточному обліку процесу реалізації продукції підприємства. Визначення фінансових результатів (прибутків, збитків) від реалізації продукції та принципи їх обліку.

Виконання поставлених перед промисловими підприємствами завдань значною мірою залежить від правильної організації бухгалтерського обліку їх господарської діяльності.

Ця діяльність складається із трьох взаємопов'язаних господарських процесів: постачання, виробництва, реалізації.

Процес постачання це сукупність операцій по забезпеченню підприємств купованими засобами праці, необхідними для промислового підприємства. Постачальникам виробництва сплачують оптову вартість придбаних матеріальних цінностей. У процесі постачання підприємства несуть витрати. До них належать послуги автотранспорту, оплата вантажникам за навантаження, і розвантаження, вартість одноразової тари. Всі ці витрати називаються транспортно-заготівельними.

Перед бухгалтерським обліком процесу постачання стоять завдання забезпечити оприбуткування придбаних предметів (матеріалів) та визначити їх собівартість. Поточний облік руху матеріальних цінностей здійснюється, як правило, за обліковими цінами. Відхилення від облікових цін (транспортно-заготівельні витрати) обліковують на окремих аналітичних рахунках.

Відхилення від облікових цін, що відносяться на витрачені матеріали, підлягають щомісячному списанню на ті ж бухгалтерські рахунки, на які списано матеріали.

Основним процесом господарської діяльності є процес виробництва, завдання якого:

1. облік витрат виробництва по об'єктах обліку та елементах затрат;

2. облік виходу продукції по кожному об'єкту обліку та виробничому підрозділу;

3. обчислення собівартості одиниці продукції або виконаних робіт і послуг.

Облік витрат на виробництво і вихід продукції організовують у розрізі господарських структурних підрозділів.

Витрати на організацію та управління виробництвом, на утримання і експлуатацію машин та обладнання обліковують на окремих рахунках і списують щомісячно або щоквартально в нормативному (плановому) розмірі з наступним віднесенням відхилень фактичних витрат від нормативних (планових) на відповідні рахунки по обліку витрат на виробництво.

Загальна сума витрат на виробництво в цьому випадку визначається додаванням прямих і непрямих виробничих витрат.

У системі бухгалтерських рахунків для поточного обліку витрат на виробництво застосовують рахунки «Виробництво», «Загальновиробничі витрати», «Адміністративні витрати», «Витрати на збут» тощо.

Перед бухгалтерським обліком процесу реалізації стоять такі завдання:

1. визначення фактичного обсягу реалізації продукції (скільки яких видів продукції реалізовано у натуральних і грошових вимірниках за звітний період);

2. визначення фактичної собівартості реалізованої продукції;

3. виявлення фінансового результату від реалізації продукції.

Для того щоб виконати ці завдання, у бухгалтерському обліку використовується рахунок 90 «Собівартість реалізації», 70 «Доход від реалізації», 79 «Фінансові результати».

На дебеті цього рахунку 79 «Фінансові результати» записують реалізовану продукцію за плановою собівартістю з наступним коректуванням у кінці звітного періоду до рівня фактичної собівартості, адміністративні витрати, витрати на збут продукції. На кредиті рахунку 79 «Фінансові результати» обліковують виручку від реалізації продукції.

У кінці звітного періоду порівнюють обороти по дебету і кредиту рахунку 79 «Фінансові результати». Кредитовий залишок показує суму прибутку, а дебітовий - збиток.

Подумайте над запитаннями:

???

1. Обґрунтуйте значення господарських процесів як об'єкта бухгалтерського обліку.
2. Розкрийте зміст стадій процесу кругообороту капіталу.
3. Якою є економічна суть процесу постачання? Які завдання ставить перед собою облік придбання матеріальних цінностей?
4. Які показники формуються у процесі обліку придбання матеріальних цінностей?
5. Дайте визначення понять засоби праці й предмети праці. Наведіть приклади.
6. Які рахунки використовують для обліку придбання матеріальних цінностей? Наведіть схему обліку процесу придбання.
7. Що включається до первинної (фактичної) собівартості придбаних матеріальних цінностей?
8. Як здійснюють облік транспортно-заготівельних витрат?
9. Які є методи списання вартості відпущених запасів? Назвіть їх переваги та недоліки.
10. Розкрийте економічну сутність процесу виробництва. Які завдання постають перед бухгалтерським обліком цього процесу?
11. Охарактеризуйте калькулювання собівартості продукції та класифікація витрат.
12. У чому полягає синтетичний облік процесу виробництва?
13. Які завдання ставить перед собою облік реалізації готової продукції робіт і послуг?
14. Поясніть важливість визнання моменту реалізації та розкрийте сутність взаємозв'язку бухгалтерського обліку процесу реалізації та податкового обліку доходів.
15. Які синтетичні рахунки використовують для обліку процесу реалізації? Назвіть їх характеристики та особливості.
16. Поясніть схему обліку процесу реалізації.

17. Аргументуйте значення та роль обліку фінансових результатів.
18. За допомогою яких рахунків здійснюється облік фінансових результатів?
19. Наведіть та поясніть схему обліку фінансових результатів та їх розподілу і списання.

Перевірте себе:

Тест 1

У процесі виробництва фактори виробництва взаємодіють, в результаті чого виникають витрати – матеріальні, трудові, фінансові, та створюється новий продукт – готова продукція, виконані роботи, надані послуги. Як при цьому змінюється форма господарських засобів?

1. Грошова форма → товарна форма
2. Товарна форма → виробництво → товарна форма
3. Товарна форма → грошова форма
4. Грошова форма → виробництво → товарна форма

Тест 2

З якою метою здійснюється процес постачання?

1. Забезпечення підприємства матеріальними і трудовими ресурсами
2. Створення нового продукту
3. Отримання прибутку

Тест 3

Витрати на опалення, освітлення, водопостачання виробничих приміщень включаються до складу:

1. Прямих матеріальних витрат
2. Прямих витрат на оплату праці
3. Загальновиробничих витрат

4. Інших прямих витрат

Тест 4

При придбанні ТМЦ який з наведених нижче документів постачальник надає покупцю?

1. Платіжне доручення
2. Довіреність
3. Накладну
4. Прибутковий касовий ордер

Тест 5

До яких витрат відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності?

_____

Тест 6

При якому методі калькулювання собівартості продукції об'єктом обліку витрат і калькулювання є окреме замовлення, вироби, роботи, послуги, що проходять однаковий технологічний процес виготовлення (надання, виконання). Всі витрати виробництва накопичують в розрізі окремого замовлення. Фактична собівартість включає всі витрати, накопичені по даному замовленню.

_____

Тест 7

Яку кореспонденцію рахунків складають на господарську операцію: використано на виробничі потреби МШП ?

1. Дт 23 Кт 22
2. Дт 22 Кт 23

3. Дт 23 Кт 26

4. Дт 23 Кт 28

Тест 8

Яку кореспонденцію рахунків складають на господарську операцію: оприбутковано з виробництва напівфабрикати?

1. Дт 23 Кт 25

2. Дт 25 Кт 23

3. Дт 26 Кт 23

4. Дт 28 Кт 23

Тест 9

Яку кореспонденцію рахунків складають на господарську операцію: відображено нестачу незавершеного виробництва при інвентаризації?

1. Дт 209 Кт 23

2. Дт 23 Кт 719

3. Дт 24 Кт 23

4. Дт 947 Кт 23

Рекомендована література:

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.

2. Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 288 с.

3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.

4. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом"яка. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка" "Інтелект – Захід", 2001. – 728 с.
5. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.
6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.
7. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
8. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
9. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.
10. Трохименко Л.М. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для вивч. дисц.: У 4-х ч. – Ч. 1. Методичні рекомендації для вивчення першого блоку курсу "Теоретичні основи бухгалтерського обліку". – К.: КНЕУ, 2002. – 344 с.
11. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ТЕМА 9. ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ.

Звітність, її суть і значення у народному господарстві. Вимоги до звітності. Види звітності та основні її показники. Стандарт бухгалтерського обліку № 1 "Загальні вимоги до складання фінансової звітності". Порядок і строки складання, подання, розглядання та затвердження звітності підприємства, організації.

Зведена бухгалтерська звітність, її використання. Механізація й автоматизація складання зведених даних бухгалтерської звітності.

Методичні вказівки

Фінансова звітність узагальнює результати господарської діяльності суб'єкта господарювання на конкретну дату. Вона дає можливість зробити висновки щодо фінансового стану підприємства і спрогнозувати діяльність останнього на майбутнє.

Фінансова звітність поділяється на загальну і проміжну. Загальна звітність включає у себе баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до фінансової звітності. Проміжна звітність включає у себе баланс, звіт про фінансові результати. Порядок заповнення звітних форм регламентується відповідними стандартами обліку.

Подумайте над запитаннями:

???

1. Яка роль фінансової звітності при прийнятті рішень?
2. У чому полягають вимоги до фінансової звітності?
3. У чому полягає сутність такої якісної характеристики фінансової звітності, як "зрозумілість"?
4. В чому полягає доречність інформації?
5. Охарактеризуйте суттєвість інформації як одну з якісних характеристик.
6. У чому полягає достовірність інформації?
7. Які існують обмеження доречності й достовірності інформації?
8. Охарактеризуйте принципи фінансової звітності.
9. Які є елементи фінансових звітів?
10. Назвіть критерії визначення елементів фінансових звітів?
11. За якими ознаками класифікують звітність?
12. Як класифікують звітність за змістом і джерелами формування?
13. Дайте класифікацію користувачів фінансової звітності щодо задоволення інформаційних потреб.

Перевірте себе:

Тест 1

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо:

1. Придбання, продажу та володіння цінними паперами
2. Визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу

3. Регулювання діяльності підприємства

4. Всі відповіді правильні

Тест 2

Вставте пропущене слово:

Інформація, наведена у фінансовій звітності, є _____, якщо вона не містить помилок та перекозчень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності.

Тест 3

Бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період, називається:

1. Фінансовою

2. Бухгалтерською

3. Податковою

4. Внутрішньогосподарською

Тест 4

Мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку №:

1. 1

2. 8

3. 10

4. 16

Тест 5

Чи зобов'язані підприємства подавати квартальну та річну фінансову звітність органам державної статистики?

1. Так

2. Ні

Тест 6

Звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал, – це:

1. Баланс
2. Звіт про фінансові результати
3. Звіт про власний капітал
4. Звіт про рух грошових коштів

Тест 7

Метою складання якого звіту є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період?

1. Балансу
2. Звіту про фінансові результати
3. Звіту про власний капітал
4. Звіту про рух грошових коштів

Тест 8

Для того, щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, вона повинна містити дані про:

1. Підприємство
2. Відповідну інформацію за звітний період і аналогічний період попереднього року
3. Виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування
4. Всі відповіді правильні

Тест 9

Узгодьте термін і його визначення:

№ з/п	Термін	№ з/п	Визначення
1	Автономність	1	кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства
2	Єдиний грошовий вимірник	2	можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності
3	Періодичність	3	вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці

Рекомендована література:

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.

2. Бухгалтерський фінансовий облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 288 с.

3. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 627 с.

4. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. Нормативно-практичні матеріали. За ред. Р.Л. Хом’яка. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” “Інтелект – Захід”, 2001. – 728 с.

5. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г.Ловінська, Л.В.Жидкіна, О.М.Голенко та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 370 с.

6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. / За ред. М.В.Кужельного. – К.: АСК, 2001. – 272 с.

7. Кужельний М.В., Линник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.

8. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.

9. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.

10. Трохименко Л.М. Бухгалтерський облік: Навч. – метод. посібник для вивч. дисц.: У 4-х ч. – Ч. 1. Методичні рекомендації для вивчення першого блоку курсу “Теоретичні основи бухгалтерського обліку”. – К.: КНЕУ, 2002. – 344 с.

11. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 444 с.

ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Види господарського обліку.
2. Вимоги до обліку.
3. Вимірники, що використовуються в обліку.
4. Значення бухгалтерського обліку. Предмет обліку.
5. Класифікація господарських засобів за складом і розміщенням.
6. Класифікація джерел утворення господарських засобів.
7. Господарські процеси як об'єкт бухгалтерського обліку.
8. Метод бухгалтерського обліку.
9. Зміст і значення балансу.
10. Структура балансу.
11. Зміни в балансі, зумовлені господарськими операціями.
12. Призначення і будова рахунку.
13. Види рахунків по відношенню до балансу.
14. Сутність і значення подвійного запису.
15. Хронологічний і систематичний облік.
16. Синтетичні й аналітичні рахунки.
17. Зв'язок між балансом і рахунками.
18. Узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку.
19. Сальдова відомість.
20. Принципи оцінки господарських засобів і калькуляція.
21. Облік процесу постачання.
22. Облік процесу виробництва.
23. Облік процесу реалізації.
24. Облік фінансових результатів. Облік використання прибутку.
25. Класифікація рахунків за економічним змістом.
26. Класифікація рахунків за призначенням і структурою.
27. Основні рахунки.
28. Регулюючі рахунки.

29. Операційно-результативні та фінансово-результативні рахунки.
30. Забалансові рахунки.
31. План рахунків бухгалтерського обліку.
32. Класифікація документів.
33. Вимоги до змісту і оформлення документів.
34. Порядок перевірки та опрацювання документів.
35. Організація документообороту на підприємстві.
36. Види інвентаризації.
37. Порядок проведення інвентаризації.
38. Відображення в обліку результатів інвентаризації.
39. Види і форми облікових реєстрів.
40. Поняття про форми бухгалтерського обліку.
41. Характеристика меморіально-ордерної форми бухгалтерського обліку.
42. Характеристика журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку.
43. Характеристика спрощеної форми бухгалтерського обліку.
44. Характеристика комп'ютерної форми обліку.
45. Вимоги до звітності.
46. Види звітності.
47. Порядок складання, затвердження і подання бухгалтерської звітності.
48. План організації бухгалтерського обліку.
49. Основи управління бухгалтерським обліком.
50. Зміст і структура звітності підприємства.
51. Зміст, мета, принципи підготовки фінансової звітності.
52. Державне регулювання складання фінансової звітності в Україні.
53. Види фінансової звітності. Елементи фінансової звітності.
54. Звітний період. Порядок подання фінансової звітності.
55. Розкриття інформації у фінансовій звітності.
56. Зведена фінансова звітність.
57. Консолідована фінансова звітність.
58. Зміст і структура балансу.
59. Зв'язок Плану рахунків та розділів балансу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку Житомир - 1995 р.
2. Бухгалтерський і податковий облік нематеріальних активів //Світ бухгалтерського обліку, 1998, листопад, с. 23
3. Вареня В. Про витрати на зарплату та методи виявлення незаконних витрат коштів на оплату праці // Все про бухгалтерського облік 1993, №3, с. 11-18, №4, с. 5 - 12, №5, с. 3 –8
4. Вказівки про склад і порядок заповнення облікових регістрів малими підприємствами: Затв. Наказом Мінфіну України від 31.05.95, №112
5. Голов С.Ф. Єфіменко В.І. Фінансовий та управлінський облік. - К.: Автоінтерсервіс, 1996р.
6. Грабова Н.А. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник - К., А.С.К., 1998р.
7. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в системі управління підприємством. - К. Ваклер, 1997
8. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р., №996 - 14 //Бухгалтерський облік і аудит , 1 999 , №9 , с.3-8.
9. Закон України "про відпустки" від 15.11.96, № 04/96 - ВР.
10. Закон України “Про оплату праці” від 24.03.96 №108/95 - ВР у редакції від 06.02.97, №50/97 - ВР.
11. Інструкція №7 "Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України": Затв. Постановою НБУ від 02.08.96, №204
12. Інструкція з бухгалтерського обліку балансової вартості груп основних фондів: Затв. Наказом Мінфіну України від 24.07.97, №159
13. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків: Затв. Наказом Мінфіну України від 11.08.94, №69

14. Коментар до інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон, затверджені наказом МФУ від 13.03.98, №59 // Бухгалтерський облік і аудит, 1998 р., №6, с. 3 - 26
15. Кузмінський Л.М. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник - К. Вища шк., 1990 р.
16. Лист Мінфіну України "Про термін зберігання бухгалтерських документів" від 29.07.97, №18-4141.
17. Луцько М.Р. Остапюк М.Я. Історія обліку: Сві І та Україна, погляд крізь роки. -Тернопіль-1998р.
18. Наказ Мінстату України "Про затвердження нових облікових документів з обліку МШП" від 22.05.96, №145
19. Наказ Мінстату України "Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини і матеріалів" від 21.06.96, №193
20. Організація бухгалтерського обліку в Україні Під ред. Пархоменка В.М. - К., 1997р.
21. Остап'юк М.Л., Основи теорії бухгалтерською обліку: Навч. Посібник - К.: ІСДО – 1993р.
22. Пархоменко В.М. Бухгалтерського облік в Україні: Навч. Посібник - К. - 1996 - ч.І – 3.
23. Плешонкова І.І. Відображення в бухгалтерському обліку руху статутного фонду підприємства / Баланс, 1998, №6 с. 41 - 50
24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку “Загальні вимоги до фінансової звітності”: Затв. Наказом Мінфіну України 31.03.99 р., №7
25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Баланс": Затв. Наказом Мінфіну України 31.03.99 р, №87
26. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах": Затв. Наказом Мінфіну України 28.05.99, №137
27. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Звіт про рух власний капітал" Затв. Наказом Мінфіну України 31.03.99 р., №87
28. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Звіт про фінансові результати ": Затв. Наказом Мінфіну України 31.03.99 р., №87

29. Положення з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті: Затв. Наказом Мінфіну України від 14.02.96 р. №29
30. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : Затв. Наказом Мінфіну України від 24.04.95, №88
31. Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні: Затв. Постановою КМУ від 03.04.93 р. ,№250.
32. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку “Звіт про рух грошових коштів”:Затв. Наказом Мінфіну України 31.03.99 р., №87
33. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: Затв. Постановою України від 22.01.96, №116
34. Порядок відображення в бухгалтерському обліку і звітності збільшення балансової вартості основних фондів на суму затрат, пов'язаних з капітальним ремонтом: Затв. Наказом Мінфіну України від 14.06.96, №20.
35. Постанова Кабінету Міністрів України "Про обчислення розміру допомоги по тимчасовій непрацездатності" від 27.04.98, №5 71
36. Постанова НБУ "Порядок ведення касових операцій у національній валюті України" від 02.02.95, №218
37. Пустовіт Г. Формування та облік статутного фонду //Все про бухгалтерський облік, 1999, №42, 76. с. 3 - 8
38. Пушкар М.С. та ін. Теоретичні основи бухгалтерського обліку. - Тернопіль – 1998р.
39. Рижикова О. Бухгалтерський і податковий облік товарообмінних (бартерних) операцій //Баланс, 1998, №10, с. 28 – 36.
40. Сивак О.В., Осейко І.В. Бухгалтерский учет - К, РВО Поліграф книга, 1993 р.
41. Сопко Я.В. Бухгалтерський облік у підприємстві - К.: Техніка, 1995
42. Типове положення про планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: Затв. постановою кабінету Міністрів України від 26.04.97, №473

43. Ткаченко Н. Бухгалтерський облік формування витрат виробництва і калькулювання собівартості продукції //Все про бухгалтерський облік, 1999, №89, с. 16-19, №91, с. 21 -23

44. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік на підприємствах України з різними формами власності: Навч. Посібник-К.: А.С.К., 1998

45. Церетелі Л. Облік МШП, матеріальних активів і основних фондів // Вісник податкової служби України, 1998, № 16, с. 20 – 24.